त । तत्र सम्युक्तितः कामः पुत्रपौत्रप्रवर्द्धनः । कामदेवस्त्रयोदश्यां पूजनीयो यथाविधि" । इति चैत्रत्रयोदश्यां तत्पूजनविधानात्" नि० सि०रामार्चनच० "द्वादश्यां चैत्रमासस्य शुक्लायां मदनोत्सवः । बौधायनादिभिः प्रोक्तः कर्त्तव्यः प्रतिवत्सरम्" तदीयद्वादश्यां विधानात् । "तत्र स्यात् स्वोयतिथिषु वङ्गादेर्दमनार्पणमिति" पाद्मोक्तेः वङ्गादिभक्तानां स्वस्वतिथिष्वपि विधानात् । तत्र तिथिदेवताश्च "वह्नि १विरिञ्चि २गिरिजा ३गणेशः ४फणी ५विद्याखो ६दिनकृत् ७मखेशः। ८दुर्गा ९ऽन्तको १०विश्व ११हरी १२स्मरश्च १३शर्वः १४शची १५चेति तिथीषु पूज्याः" इत्युक्ता वेद्याः । एतदनुसारेण "शिवभक्तादिभिस्तु चतुर्दश्यां कार्य्यमिति नि० सि० व्यवस्थापितम् । रघुनन्दनेन त्रयोदश्यां कार्य्यतोक्तिः त्रयोदश्याः स्मरतिथित्वादन्यदेवतानुपासकाभिप्रायेणेति न विरोधः । तस्य नित्यतोक्ता नि०सि०पाद्मे "ऊर्जे व्रतं मधौ दोलाम् श्रावणे तन्तुपूजनम् । चैत्रे च दमनारोपमकुर्व्वाणो व्रजत्यधः" प्रागुक्तरामार्चनच० वाक्ये च प्रतिसंवत्सरमित्युक्तेरपि नित्यता । सा च त्रयोदशीकरणपक्षे द्वादशीयुक्ता ग्राह्या "त्रयोदशी प्रकर्त्तव्या द्वादशी संयुता विभो ! । ति० त० ब्रह्मवैवर्त्तात् । द्वादशीकरणपक्षे विशेषः" नि० सि० रामार्चनच० उक्तो यथा । "पारणाहे न लभ्येत द्वादशी घटिकाऽपि चेत् । तदा त्रयोदशी ग्राह्या पवित्रदमनार्पणे" । चतुर्द्दशीकरणपक्षे पूर्व्वविद्धैव ग्राह्या । "मधोः श्रावणमासस्य या च शुक्ला चतुर्द्दशी । सा रात्रिव्यापिनी ग्राह्या नान्या शुक्ला कदाचनेति" हेमाद्रौ बौधायनोक्तेः । अन्यदिवसकरणे तु तन्तुदामनपर्व्वणोत्युक्तवाक्योक्त पूर्व्वविद्धैव तिथिर्ग्राह्या । दैवात् चैत्रे तदकरणे गौणः काल उक्तः" नि० सि० रामार्चनच० । "हरौ द्वादश्यां) न दमनारोपः स्यात्मधौ विप्रतोयदि । वैशाखे श्रावणे वापि तत्तिथौ स्यात्तदर्पणम्" श्रावणे वापि शुक्लास्ते कर्त्तव्यमिति इति वा तत्पाठः । इदञ्च मलमासे न कार्य्यम्" "उपाकर्म्मोत्सर्जनञ्च पवित्रदमनार्पणमिति" कालादर्शे मलमासवर्ज्येषु परिगणनात् । उपाकर्म्म च हव्यञ्च कार्य्यं पर्व्वोत्सवं तथा । उत्तरे नियतं कुर्यात् पूर्व्वे तद्विपरीतफलं भवेत्" कालमा० प्रजापतिवचनाच्च । शुक्लास्तादौ तु कार्य्यएव । रामार्चनच० पूर्व्वोक्तवचनात्" "उपाकर्म्मोत्सर्जनञ्च पवित्रदमनार्पणम् । देवानस्य बलिं विष्णोः शयनं परिवर्त्तनम् । कुर्य्याच्छुक्लस्य च गुरोर्मौढ्येऽपीति विनिश्चयः" वृद्धगर्गवचनाच्च । इति दमनारोपरूपकाममहोत्सवस्तिथिभेदेन दर्शितः । अनङ्गव्रतरूपस्तन्महोत्सवस्तु चैत्रशुक्लत्रयोदश्यामेव । हेमाद्रौ कालखण्डे भविष्ये "चैत्रोत्सवे सकललोकमनोविलासे कामं त्रयोदशतिथौ च वसन्तयुक्तम् । पत्न्या सहार्च्य पुरुषप्रवरोऽथ योषित् सौभाग्यरूपसुतसौख्ययुतः सदा स्यात्" सा च पूर्व्वयुता ग्राह्या "त्रयोदशतिथिः सिते" इति पूर्व्वविद्धा ग्रहणे दीपिकोक्तेः । एवं च काममहशब्देन लक्षणया तदाधारपरत्वे चैत्रशुक्लत्रयोदश्येव ग्राह्येति तु न्याय्यम् ।

काममुद्रा स्त्री तन्त्रसा० "हस्तौ तु संपुटौ कृत्वा प्रसृताङ्गुलिकौ तथा । तर्ज्जन्यौ मध्यमाष्ठे अङ्गुष्ठौ मध्यमाश्रितौ । काममुद्रेयमुदिता सर्व्वदेवप्रियङ्करी" ज्ञानार्णवोक्ते मुद्राभेदे ।

काममूत त्रि० कामेन मूतः मूर्च्छितः भव–क्त वेदे नि० डुडभावः जठ् काममूर्च्छिते । "काममूता बह्वे तद्रपामि" ऋ०१०,१०,११, "काममूता काममूर्च्छिता" भा० ।

कामयमान त्रि० काम–णिङ् शानच् । कामुके ।

कामयान त्रि० कम–णिङ् शानच् आगमशास्त्रमनित्यमिति मुगभावः । कामुके । "कामयानसमवस्थया तुलाम्" रघुः । "कामयानशब्दः सिद्धोऽनादिश्च" वामनः । "आने मुक्" पा० । आदौ मुक्न्यूनतयाऽनादित्वेन सिद्धः ।

कामयित त्रि० कम–णिङ् टच् । कामुके अमरः । स्त्रियां ङीप् ।

कामरूप पु० "कालेश्वरं श्वेतगिरिं त्रैपुरं नीलपर्व्वतम् । (यावदतिशेषः) कामरूपाभिधोदेशो गणेशगिरिमूर्द्धनि" इत्युक्तकालेश्वरादिगिरिचतुष्टयमध्यवर्त्तिनि गणेशगिरिमूर्द्धस्थे प्राग्ज्योतिषाख्ये देशभेदे । "योनिपीठे कामगिरौ कामाख्या तत्र देवता" इत्युपक्रमे "सर्व्वत्र विरला चाहं कामरूपे गृहे गृहे" तन्त्रचूड़ा० । कामेन रूपमस्य । २यथेष्टरूपधारिणि त्रि० "जानामि त्वां प्रकृतिपुरुषं कामरूपं मघोनः" मेघ० । "स्वेच्छाधीनविग्रहं दुर्गसञ्चारक्षमम्" मल्लि० । कामं काम्यं सुन्दरं रूपमस्य ३अतिशोभने त्रि० ।

कामरूपिन् त्रि० कामं काम्यरूपमस्त्यस्य प्राशस्त्येन इनि । १प्रशस्तरूपवति । कामेन स्वेच्छया रूपं धार्य्यतेनास्त्यस्य इनि । स्वेच्छया २यथेष्टरूपधारिणि त्रि० । "सर्व्वमाशु निचेतव्यं हरिभिः कामरूपिभिः" रामा० । २ विद्याधरे